

U 26/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rakennusten energiatehokkuudesta (uudelleenlaadittu). Ympäristövaliokunta 19.4.2022

Suomen ilmastopaneeli

Jarek Kurnitski & Peter Lund

Direktiivi rakennusten energiatehokkuudesta

Komission ehdotuksen mukaan uudisrakennusten on oltava päästöttömiä rakennuksia. Ehdotuksessa esitetään enimmäisraja-arvot päästöttömien rakennusten primäärienergiankulutukselle. Energiatehokkuudeltaan heikoimmille olemassa oleville rakennuksille asetetaan ehdotuksessa energiatehokkuuden vähimmäistasot (energiatehokkuusluokat) sekä aikataulut vähimmäistasojen saavuttamiselle. Kansallinen rakentamisen perusparannussuunnitelma olisi laadittava.

Energiatehokkuustodistusten soveltamisalaan, luokitustapaan, sisältöön ja valvontaan esitetään muutoksia. Energiakorjauksiin olisi kannustettava rahoituksella ja muilla tukitoimilla.

Latauspisteiden sekä latauspisteitä varten tarvittavien esikaapelointien määriin esitetään tiukennuksia. Myös pyöräpysäköintipaikkojen määrille ehdotetaan vähimmäisvaatimuksia. Automaatio- ja ohjausjärjestelmien asentamisvelvoitteiden soveltamisalaa laajennetaan, lisäksi ne kohdistuisivat teknisesti lievempinä myös asuinrakennuksiin. Lämmitys- ja ilmastointijärjestelmiä koskeviin pakollisiin säännöllisiin tarkastuksiin esitetään lisätarkennuksia.

Ehdotuksen mukaan rakennusten perusparannuspassia koskeva järjestelmä on otettava käyttöön sekä rakennusten älyvalmiusindikaattoria koskeva arviointi suurehkoille ei-asuinrakennuksille. Ehdotuksessa esitetään lisäksi paljon tietokantoihin, tiedon siirtoon, valvontaan sekä pätevyyskiin liittyviä uusia säännöksiä.

Suomen ilmastopaneelin näkemykset

Ilmastopaneeli tukee valtioneuvoston myönteistä kantaa rakennusten energiatehokkuusdirektiivin ehdotuksesta. Komission ehdotuksen keskeinen tavoite on siirtyä päästöttömän rakennuskantaan, mikä on uudisrakentamisessa toteuttavissa suhteellisen nopeasti, mutta korjausrakentamisessa tarvitaan pidempi aika ja laajamittaisempia toimenpiteitä. Ilmastopaneeli halua kiinnittää huomiota joihinkin yksityiskohtiin, mitä on käsitelty valtioneuvoston kannassa.

Ilmastopaneeli haluaa myös painottaa tässä yhteydessä, että pyrittäessä tiukempiin päästötavoitteisiin korostuu rakennusten energiatehokkuuden merkitys, koska sen kautta voidaan vähentää tarvittavia energiantuotannon ja infrastruktuurien investointeja. Lämmitys on keskeinen loppuenergian muoto pohjoisissa olosuhteissa – pelkästään asuntojen lämmitys vastaa lähes 15 % kaikesta loppuenergian käytöstä Suomessa. Tästä syystä energian tehokkuudella on merkitystä sekä päästöjen leikkaamisessa että energiaturvallisuuden parantamisessa. Rakennusten energiatehokkuuden kautta voidaan vähentää tulevaisuudessa tarvittavia energiantuotannon ja infrastruktuurien investointeja, mutta myös esimerkiksi pakkaskauden kulutushuippuja, joka parantaisi sähköjärjestelmän luotettavuutta.

Uudisrakentaminen

Valtioneuvosto katsoo, että päästöttömän rakennuksen primäärienergiankulutuksen sitovat enimmäisarvot tulisi asettaa kansallisesti, ilman EU:n tasolla asetettua ns. perälautevaatimusta, jolloin voidaan ottaa parhaiten huomioon kansalliset olosuhteet. Kiinnitämme huomiota, että

kansallisilla enimmäisarvoilla on toimittu tähän asti ja se on johtanut Suomen osalta löysempien kuin kustannusoptimaalisten vähimmäisvaatimusten käyttöön, mikä on mainittu myös valtioneuvoston kirjelmässä. Komissio on ottanut huomioon paikalliset olosuhteet jakaen unionin alue neljään ilmastovyöhykkeeseen, joten kansallisten olosuhteiden perustelu on jokseenkin aiheeton. Ehdotuksessa myös sanotaan selvästi, että enimmäisarvojen ei tarvitse olla tiukempia kuin kustannusoptimaalinen taso. Näin Ilmastopaneelin mielestä Suomen pitäisi tehdä ehdotuksia direktiivissä esitetyn tavan kehittämiseksi sen sijaan, että sitä vastustetaan heikoin perustein.

Ilmastopaneelin mielestä päästöttömän rakennuksen mittariksi pitäisi ehdottaa kasvihuonekaasupäästöjä. Tällöin ostoenergian kulutukset pitäisi päästöttömän rakennuksen (tai lähes päästöttömän rakennuksen) tapauksessa kertoa primäärienergiakertoimien (ns. energiamuotojen kertoimet) sijasta päästökertoimilla. Päästökertoimen käyttäminen on yhtä helppoa kuin nykyisten primäärienergiapohjaisten energiamuotojen kertoimien, niitä seurataan jatkuvasti ja on myös laskettu lukuisia skenaarioita mm. verkkosähkölle, kaukolämmölle ja -jähdytykselle. Kiinnitämme huomiota, että hukkalämpö (rinnastettu uusiutuvaan) ja kaukolämpö ovat hyvin mukana komission ehdotuksessa, joten niiden osalta ei ole tarpeen erikseen lausua valtioneuvoston esityksessä. Sen sijaan päästöttömän sähkön osuus verkkosähkössä ei ole jostain syystä mukana komission ehdotuksessa ja uusiutuva energia, jolla pitäisi korvata vähäinen rakennuksessa käytetty energia pitäisi tulla paikallisesta tuotannosta, läheltä tai kaukolämmöstä- ja jähdytyksestä tai hukkalämmön lähteistä. Siitä johtuen olisi perusteltua lausua, että komission ehdotuksessa pitäisi käsitellä uusiutuvaa ja päästötöntä energiaa teknologianeutraalisti, mikä tarkoittaa, että kaikki uusiutuva ja päästötön energia pitäisi ottaa huomioon riippumatta, missä se on tuotettu. Komission ehdotuksessa tulisi myös kiinnittää huomiota paikallisen uusiutuvan energian tuotannon ja lähilämmön/kaukolämmön hyödyntämiseksi niiden myönteisten energijärjestelmävaikutusten kautta (vähentää mm. verkkoinvestointien tarvetta ja lisää energijärjestelmän resilienssiä). Komission tulisi myös selvittää tarkemmin, miten paikallisesti ja keskitetysti tuotetun päästöttömän sähköntuotannon osuutta rakennuksissa tulisi käsitellä korvattaessa rakennuksissa käytettyä energiaa. Paikallista uusiutuvaa tuotantoa ja lähilämpöä tulisi hyödyntää enemmän niiden myönteisten energijärjestelmävaikutusten kautta (vähentää mm. verkkoinvestointien tarvetta ja lisää energijärjestelmän resilienssiä).

Vaikka uusien rakennusten merkitys on pieni kokonaisuuden kannalta, on tärkeä, että EU:n tasolla käytettäisiin määritelmiä, joilla voidaan yksikäsitteisesti ja läpinäkyvästi mitata rakennusten energiankäytön aiheuttamia päästöjä.

Olemassa olevat rakennukset

Valtioneuvosto on katsonut, että ehdotettu porrastettu energiatehokkuuden parantaminen pienin korjauksiin niin, että siirrytään pois huonoimmista G ja F luokista tietyin määräajoin on jäykkä menettely. Rakentava ehdotus voisi olla, että koko rakennuskannan tasolla samansuuruisen energiatehokkuuden parantamisen aikaansaamiseksi laadittavat kansalliset perusparannussuunnitelmat voisivat sisältää vaihtoehtoisten toimien polun, jolla pienempi määrä rakennuksia, mutta juuri nämä, mitkä ovat todellisessa korjaustarpeessa, korjattaisiin perusteellisemmin (esim. B tai C luokkaan). Näin lopputulos voisi olla sama, mutta energia-avustuksia ja muita kannustimia voitaisiin suunnata tarkoituksenmukaisemmin.

Valtioneuvosto on pitänyt myönteisenä mm. ilmastomuutokseen varautumista, mutta erityisesti pitäisi korostaa sisäilmaston parantamisen tarvetta korjausrakentamisen yhteydessä, jonka avulla voidaan välttää aikaisempien energiakriisien tuomat sisäilmasto- ja homeongelmat. Direktiivin pitäisi kiinnittää huomiota asiaan EU:n tasolla, vaatimalla että laajamittaisissa korjauksissa ja perusparannuksissa rakennusten ilmanvaihto ja sisäilmaston laatu pitäisi viedä uusien rakennusten kansallisten vähimmäisvaatimusten tasolle.

Automaatio- ja ohjausjärjestelmät, tarkastukset, älyindikaattori

Ilmastopaneeli tukee valtioneuvoston esitystä ko. asioista. Ehdottaisimme jopa hieman vahvempaa esitystä älyindikaattorista. Suomessa ja muissa pohjoismaissa rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmiä on käytetty vuosikymmeniä ja se on tapahtunut markkinaehtoisesti, koska niistä

järjestelmistä on aidosti hyötyä hyvän sisäilmaston ja energiatehokkuuden saavuttamisessa. Suomessa on testattu älyindikaattoria mm. Aalto-yliopiston tutkimuksessa ristiriitaisin tuloksin. Nykyinen älyindikaattori ei mittaa rakennuksen suorituskkyä samalla tavalla kuten primäärienergiaindikaattori mittaa energiankulutusta tai esimerkiksi sähköverkkoa kuormittama rakennuksen huipputeho voidaan mitata tai laskea. Sen sijaan älyindikaattori lasketaan pistesummana, joka kertyy rakennukseen asennettujen laitteiden ja järjestelmien määrän mukaan, mikä ei välttämättä anna objektiivista tulosta. Tarkastuslistan tyyppisen menetelmän ylläpito on myös hankalaa, koska se vaatisi jatkuvaa päivitystä tekniikan kehittymisen mukaan. Siitä johtuen olisi perusteltua ehdottaa rakennuksen älyratkaisuvalmiutta koskevien indikaattoreiden suorituskypohjaiseen laskentaan siirtymistä. Tämä on linjassa direktiivin ehdotuksen tuntitason energialaskennan vaatimuksen kanssa (Suomessa kokonaisenergiatarkastelu tehdään tuntitasolla eli dynaamisella simuloinnilla vuodesta 2012 lähtien). Tuntitason energialaskenta mahdollistaa myös älyratkaisujen vaikutusten yksikäsitteisen määrittämisen. Nykyistä rakennusten älyindikaattoria voi olla tarpeen jatkokehittää niin, että sillä pystytään mittaamaan rakennusten käytön joustavuutta energiaverkon suuntaan, mitä voidaan tehdä esim. asettamalla enimmäisarvo sähkön huipputeholle, joka pitäisi todentaa tuntitason laskennalla, jotta tiedettäisiin miten paljon rakennus kuormittaa sähköverkkoa.